

VTĚLENÍ SOCIÁLNÍCH STRUKTUR

Antropologie těla

OBSAH HODINY

- opakování z minula
- četba – primární reflexe
- Loic Wacquant
- Pierre Bourdieu
  - habitus
  - kapitál
  - pole
- hlubší reflexe četby
- aplikace

MICHEL FOUCAULT: DOHLÍŽET A TRESTAT

- Co je klíčem k disciplinární moci?
- od veřejných tělesných trestů přes nápravu společnosti až po **dohled** a **disciplinaci**
- Vznik vězení:

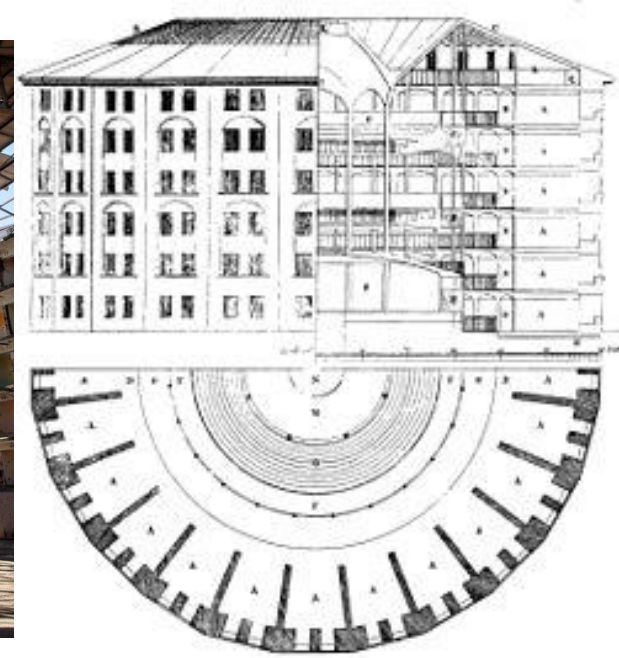
Trest už neusiloval o významnou veřejnou reprezentaci a didaktické mravní poznání, nýbrž pokoušel se spíše o **změnu chování** – těla i duše – pomocí přísného využití **administrativních technik vědění a moci**. Trest byl úspěšný, když vyvářel „**poslušná těla**“. Vykonaný trest se znovu vpišoval do těla, ale jeho cílem už nebylo tělo rozdrtit, rozčtvrtit a přemoci. Tělo se spíše **trénovalo, cvičilo a dohlíželo se** na ně. Bylo nezbytné vytvořit nový kontrolní aparát, který by tento disciplinární program vykonával.

Musel to být nástroj totálního, neustálého a účinného sledování. Zatímco rituál mučení a přiznání i „místo trestání“ reformátorů se odehrávaly na veřejnosti, nová technika trestání vyžadovala **utajení**. Vyžadovala i větší nezávislost osvobození od vnějších zásahů. „Detailní převzetí starostlivosti o tělo a o čas odsouzeného, začlenění jeho gest, jeho chování do **systemu autority a vědění**; sladěná ortopedagogika, jež se aplikuje na provinilé, aby bylo individuálně převychování autonomní správa této moci, která se izoluje jak od celku společnosti, tak od soudní moci ve vlastním smyslu.

(Foucault podle Dreyfus a Rabinow 2002: 237-238)

PANOPTIKON

- Cíl
- Principy fungování
- Charakter moci

HLAVNÍ KONCEPTY

- disciplína / cíl
  - technologie, modalita praktikování moci
  - zlepšit životní úroveň, zajistit sociální jistoty x maximalizovat produkci, kontrolu
  - →individuální a sociální tělo
- moc
  - není lokalizovatelná → mocenské pole, režimy moci
  - není jen opresivní, ale i produktivní
- vládnutí
  - způsob, jak řídit chování jednotlivců či skupin
  - vykonáván rozptýleně prostřednictvím medicíny, vzdělávání, sociální politiky apod.
- instituce
  - prostředí, kde dochází k reprodukci mocenských vztahů

SITUOVÁNÍ TEXTU

(BOURDIEU PODLE WACQUANT 2002)

- Jak se vám text četl?

Situování textu

- čas
  - prostor
  - metoda
  - mainstream?
- O čem text pojednává?
  - Co je jeho hlavní argument/ na jakou otázku odpovídá? (str. 77-78)
  - Otázky/komentáře?

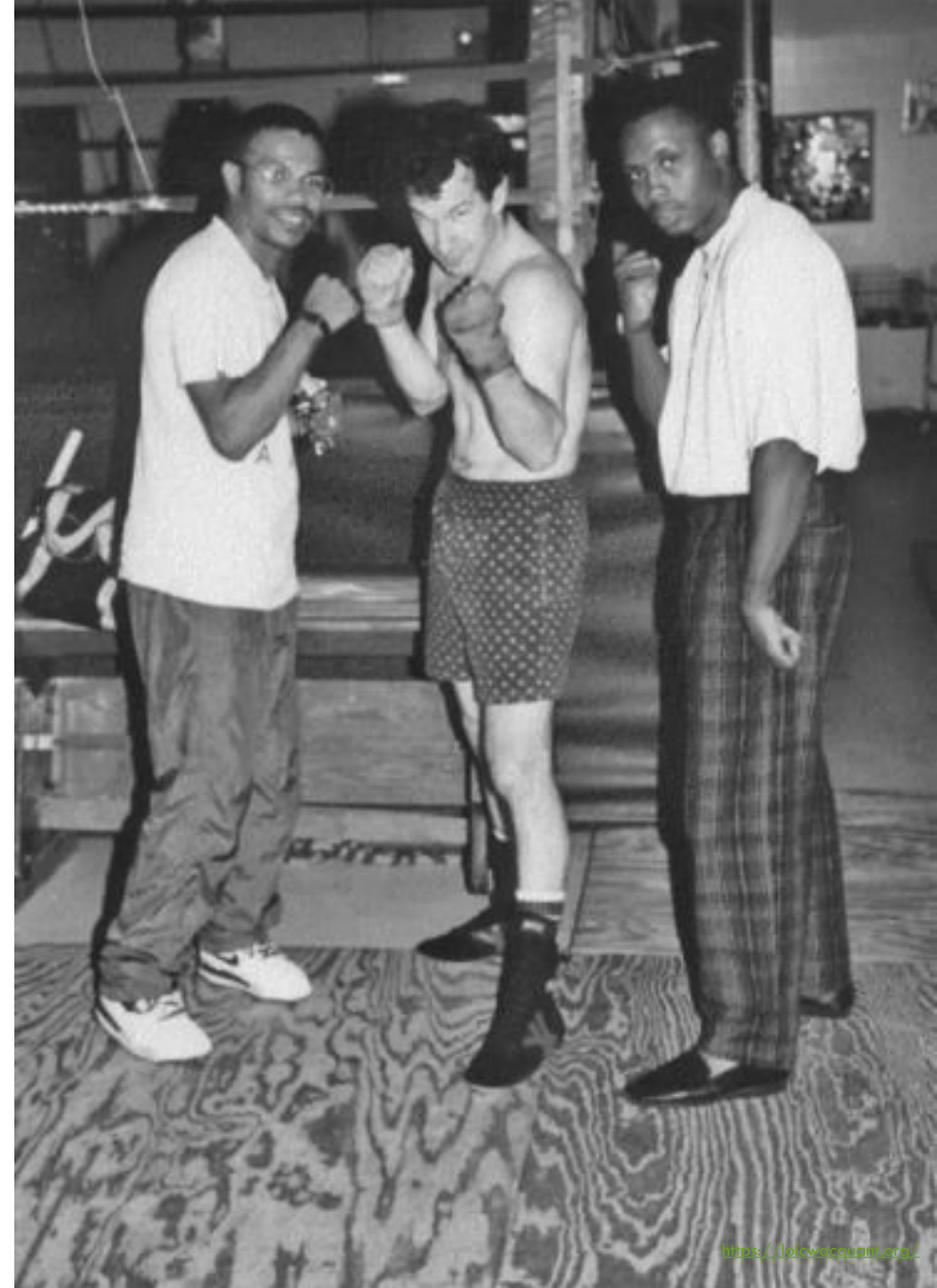
LOÏC WACQUANT

PUGS AT WORK

- Jak se vám text četl?
  - Mně dobře, vzhledem k tomu, že byl text založen na jednom výzkumu (homogenní příklady) a s často uváděné příklady pro mě byly snadné na představení.

Situování textu

- čas (1995, výzkum 80. léta 20. století)
- prostor (Francie, výzkum Chicago, USA)
- metoda (etnografie, rozhovory + karnální sociologie)
- mainstream? (Wacquant jako jeden z prvních dostává fyzické tělo, stejně jako tělo výzkumníka samorného do centra etnografické metody)
- O čem text pojednává?
  - O fenoménu stávání se boxerem v chudé jiho-Chicagské čtvrti.
- Co je jeho hlavní argument/ na jakou otázku odpovídá?
  - Prostřednictvím diskuse toho, jak je ve specifickém prostředí „black ghetto“ používáno tělo jako forma kapitálu – Wacquant představuje příklad vtělení sociálních struktur.

LOÏC WACQUANT

[HTTPS://LOICWACQUANT.ORG/](https://loicwacquant.org/)

- *1960
- původem francouzský sociolog a sociální antropolog
- žák a pokračovatel Pierra Bourdieuho
- profesor sociologie a výzkumník na: Institute Legal Research, Boalt Law School, University of California at Berkeley
- urbánní sociolog, zabývající se tématy, jako městská chudoba, etnická nerovnost, **tělo, karnální sociologie, mechanismy rasové dominance**
- *Dílo:*
  - *An Invitation to Reflexive Sociology* (1992), with Pierre Bourdieu, translated in 19 languages
  - *Les Prisons de la misère – Prisons of poverty* (1999), translated in 20 languages; new and expanded English edition
  - *Body and Soul: Ethnographic Notebooks of an Apprentice Boxer* (2000/2004), translated in 8 languages

<https://inequality.stanford.edu/about/people/loic-wacquant>

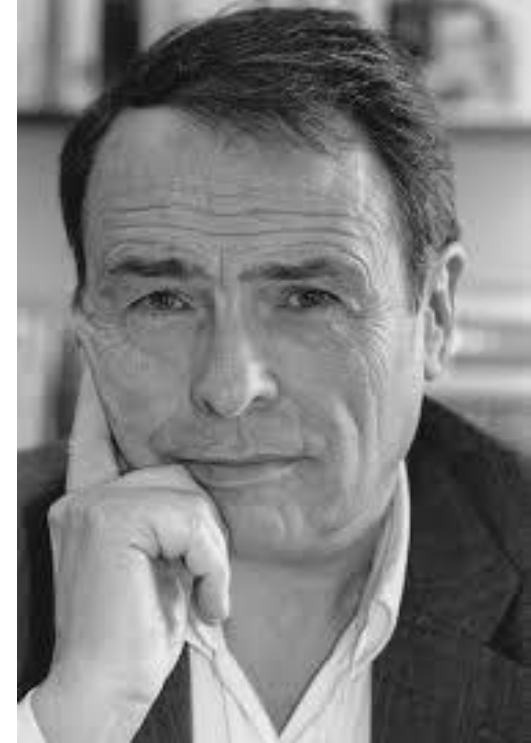

PIERRE BOURDIEU

(1930 – 2002)

- Francouzský sociolog a antropolog
- Návaznost na Webera, Marxe, Foucaulta, Lévi-Strausse
- Snaha o přemostění dichotomického myšlení v sociálních vědách (např. struktura vs. aktérství ad.)
- Založení EHESS (1968)

- La Distinction (1979)
  - P. Bourdieu, *Nadvláda mužů*. Praha: Karolinum, 2000.
  - P. Bourdieu, *O televizi*. Brno: Doplněk, 2002.
  - P. Bourdieu, *Teorie jednání*. Praha: Karolinum, 1998.

•<http://www.antropoweb.cz/cs/zakladni-koncepty-pierra-bourdieu-pole-kapital-habitus>

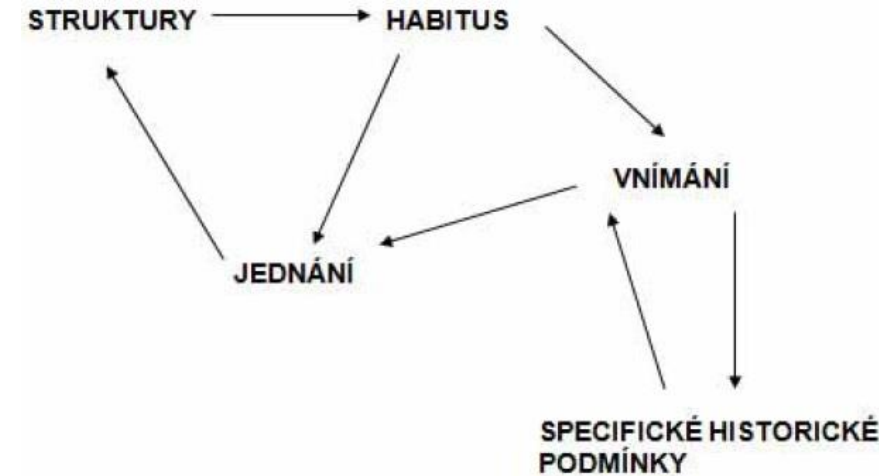

ZÁKLADNÍ KONCEPTY PIERRA BOURDIEUHO

- habitus
- kapitál
- sociální pole

- přemostění dualismu ustaveného objektivismem x subjektivismem
- vztah mezi jedincem a společností

HABITUS

(RŮŽIČKA – VAŠÁT 2011)

- soubor individuálních a individualizovaných (tedy nikoli kolektivních) dispozic
  - soubor trvalých fyzických a psychických dispozic strukturující jednání jedince
- = předpokladů k tomu vnímat, myslet a jednat ve světě určitým způsobem
- způsob vnímání a myšlení aktérů se přizpůsobuje pozici, kterou v sociálním prostoru zauímají
→ internalizovaná sociální pozice
  - vtělena do mysli a těla aktérů
- = mentální (+ fyzické) struktury

KAPITÁL

- sociální pozice = pozice ve struktuře distribucí různých kapitálů
- vlastnictví různých druhů kapitálů (a jejich různého objemu) je to, co určuje pozici aktéra v sociální struktuře/ v sociálním poli (Růžička – Vašát 2011)
- koncept forem kapitálů nabývá tvar až v určitém socio-historickém kontextu
- kapitál kapitálem, je-li převoditelný na kapitál symbolický
  - prostředek zisku uznání
  - ekonomický (vlastnictví výrobních prostředků)
  - sociální (potencionální zdroje spojené se sociálními kontakty)
  - kulturní (institucionalizované široce sdílené **kulturní** signály (postoje, preference, formální vědění, jednání, statky, oprávnění) používané jako nástroje sociální a **kulturní** exkluze)
  - symbolický?

SOCIÁLNÍ POLE

(RŮŽIČKA – VAŠÁT 2011)

- <https://www.youtube.com/watch?v=87BPL62wyyU>
- společnost = prostor antagonistických pozic, které okupují jednotliví aktéři
  - mezi aktéry probíhá neustálý symbolický boj o výhodné pozice v sociálním prostoru
- struktura objektivních vztahů mezi pozicemi, které v něm zauímají jednotlivci či skupiny konkurující si v úsilí o legitimitu (Bourdieu 92:282 in Růžička – Vašát 2011)
- prostor objektivních vztahů mezi pozicemi, mezi kterými dochází k symbolickým, či otevřeným bojům majícím za cíl buď transformovat, nebo zachovat stávající strukturu

SHRNUTÍ – PROPOJENÍ KONCEPTŮ

(RŮŽIČKA – VAŠÁT 2011)

Strategie, prostřednictvím kterých jsou aktéři a instituce zangažováni do bojů... Závisí na pozici, kterou okupují ve struktuře pole, tj. Závisí na distribuci specifického symbolického kapitálu... A na dispozicích konstituujících jejich habitus..., na míře, do jaké mají zájem zachovat nebo změnit tuto distribuci, a tudíž zachovat nebo rozvrátit stvácí pravodla (sociální) hry (Bourdieu 1986: 183)

HLUBŠÍ REFLEXE TEXTU

PROFESIONÁLNÍ BOX A HLAVNÍ KONCEPTY

- kapitál (e.g. 68-69)
  - Tale of the tape
  - style
- habitus (e.g. 72)
  - style
- pole (e.g. 85)
  - Its order, rules, forms of authonomy
  - pressure

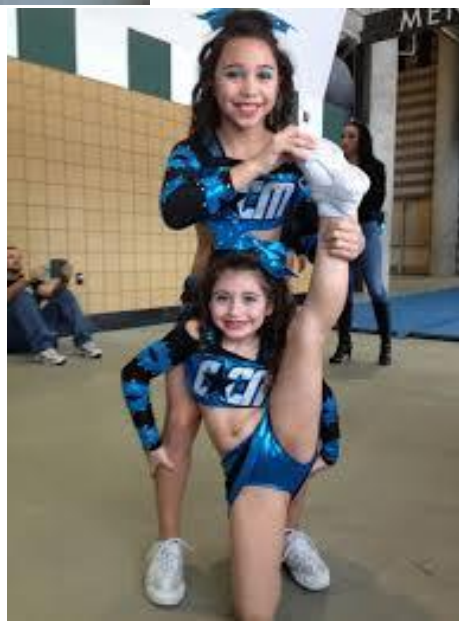
OTÁZKY K ČETBĚ

WACQUANT, L. (1995). 'PUGS AT WORK: BODILY CAPITAL AND BODILY LABOUR AMONG PROFESSIONAL BOXERS', IN BODY AND SOCIETY, 1 (1), PP. 65 - 93

- Jak Wacquant zkoumal stávání se boxerem?
- Co je habitus, pole, kapitál? Jaký je mezi nimi vztah?
- Co je tělesný kapitál? Jak může být tento typ kapitálu nahromaděn?
- Co znamená, že je habitus vtělený (inkorporovaný)?
- Jaké sociální pole je v textu popisováno? Jaká jsou jeho pravidla (doxa)?
- Jak rozumím tomu, co je tělo jako praxe?
- Wacquant mluví také o disciplinaci těla, jak se jeho přístup liší od Foucaultova?

TĚLESNÝ KAPITÁL

OTÁZKY K ČETBĚ

WACQUANT, L. (1995). 'PUGS AT WORK: BODILY CAPITAL AND BODILY LABOUR AMONG PROFESSIONAL BOXERS', IN BODY AND SOCIETY, 1 (1), PP. 65 - 93

- **Jak Wacquant zkoumal stávání se boxerem?**

- Etnograficky – především zúčastněně pozoroval tak, že se na několik let přestěhoval do zkoumané oblasti a sám se stal profesionálním boxerem.

- **Co je habitus, pole, kapitál? Jaký je mezi nimi vztah?**

- Každý zaujímá určitou pozici v sociálním prostoru, ta dána/ tvořená podobou a množstvím symbolického kapitálu, který je výslednicí poměru zdrojů, se kterými jedinec disponuje a které jsou v daném sociálním poli oceňované. Habitus, pole a kapitál se vzájemně podmiňují – utváří.

- **Co je tělesný kapitál? Jak může být tento typ kapitálu nahromaděn?**

- Soubor tělesných dispozic, které jsou oceňované v daném sociálním poli. Nahromaděn může být tréninkem výdrže, síly, flexibility, rychlosti – resp. prohlubováním různorodých vlastností a schopností fyzického těla.

- **Co znamená, že je habitus vtělený (inkorporovaný)?**

- Že soubor trvalých fyzických a psychických dispozic, který je otiskem postavení jedince v sociálním prostoru zahrnuje i fyzické aspekty. Pozice jedince v sociálním prostoru se otiskuje do fyzického těla.

- **Jaké sociální pole je v textu popisováno? Jaká jsou jeho pravidla (doxa)?**

- Jedná se o pole profesionálního boxu. Jeho pravidla spočívají v tom, že aby se stal jedinec v tomto poli uznávaným, musí na sobě fyzicky pracovat, obětovat a riskovat – to mu zajistí kultivaci tělesného kapitálu, který má v tomto poli nejvyšší symbolickou hodnotu – tím může stoupat v sociální hierarchii.

- **Jak rozumím tomu, co je tělo jako praxe?**

- Uvažování o těle jako o praxi – tzn. tělo je to, co dělá/ co s ním dělám/ co se mnou dělá. (práce, péče, disciplinace)

- **Wacquant mluví také o disciplinaci těla, jak se jeho přístup liší od Foucaultova?**

- Foucault sleduje zejména způsoby ustavování nějakých norem (přechod od trestu k disciplíně) – zkoumá možnosti vzniku těchto norem a způsoby jejich uplatňování (technologie moci). Wacquant také zkoumá vztah mezi společností a jedincem (tělem), ale zaměřuje se zde na individuální tělo, na jeho pocity, ne/možnosti. Foucaultovo tělo je převážně produkt (disiplinativního) diskurzu, Wacquantovo tělo je produkt práce, jeho hodnota se odvíjí od postavení jedince ve společenské struktuře, ale jedinec sám má větší možnost strukturu proměnit – na rozdíl od Foucaultovy teorie.

Máte někdo jiný názor? Interpretovali byste text jinak? Napište do fóra! ;)

TĚLO PODLE P. BOURDIEUHO (VS. MAUSS)

- procesualizace tělesné inkorporace (chůze, držení hlavy, úšklebek)
- nejen tělesně vnější, ale propojená se specifickým obsahem vědomí
- předmět vtělení struktur
- v každé kultuře mají základové ideové struktury své praktické formy
- svět tělesné praxe = světem už realizovaných účelů
- mimetické a repetitivně osvojení kultury vede k osvojení kulturních norem
- tělesné praktiky nesou stopy kultury, kterou zároveň reprodukuje

KRITIKA

(RŮŽIČKA – VAŠÁT 2011)

- reprodukce?
  - k reprodukci sociálních struktur dojde pouze tehdy, jsou-li vnější struktury v souladu s mentálními (se strukturou příslušného habitu) a když to aktuální podmínky sociálního pole umožňují. Jednání není kauzálním vztahem habitus → jednání, spíše: (habitus) (kapitál)] + pole = jednání
- habitus jako výsledek socializace?
  - Když socializace není statická, ale nikdy nekončící proces
  - nikdy zcela hotový, nýbrž se neustále transformuje a dotváří tím, jak se transformují podmínky, kterým je ten který aktér dlouhodobě vystaven

PŘÍŠTÍ HODINA

Tělo a identita

Přečtěte si:

povinně:

- Heřmanský, M. 2014. Piercing: liminální individualita mezi módou a vzdorem In Soukup a kol: Tělo: čichat, česat, hmatat, propichovat, řezat. Pavel Mervart. Str. 117 - 120; 136 - 142 (Individualita a identita, Individualizace skrze piercing, Piercing a identita).
- Zábrodská, K. 2009. Variace na gender: Poststrukturalismus, diskurzivní analýza a genderová identita. Academia. Str. 48-53 (do: "Subjekt v poststrukturálních teoriích")

doporučeně:

- Cregan, K. 2012. Key Concepts in Body & Society. Sage. Str. 112 - 115 (Identity).

Otázky k četbě:

- Co je individualizace?
- Co je identita?
- Jakou roli hraje napodobování a vymezování v procesech individualizace a identifikace?
- Jaká je povaha těla v těchto procesech?
- Proč byl koncept identity kritizován? (Zábrodská)
- Co je subjektivita? (Zábrodská)

Článek k aplikaci/ diskusi:

<https://metro.co.uk/2020/02/10/joaquin-phoenix-vegan-joker-actor-confuses-oscars-2020-audience-cow-insemination-speech-12212049/>